

nem prestolu — liberalna država, v večnih denarstvenih zadregah. Ta država je res usmiljenja vreden ubožec. Čeravno njo vedno častijo in kadijo, njej vendar tečne hrane nikoli ne privošči. Delajo ž njo, kakor z otrokom, kateremu se povrže obilo igrače, pšeniček pa vzame. Edino, kar njej še kot sladčico privošči, so verske postave; dajejo njej tudi pravico, katero imajo le stariši črez otroke in sv. Cerква črez vernike, toda kaj njej vse to hasni? Potrebne njej denarja vendar drugače ne dobi, kakor, če pri denarnih mogotcih na vrata potrka in vsled tega liberalnej stranki na korist dolgeve dela, svoje imetje proda, dohodke zastavi, pravice žrtvuje, preteklost zataji in vso prihodnost na vago položi. Še vojske ne more nobene pričeti, če njej kapitalisti tega ne dovolijo. Liberalna država je popolnem odvisna od denarnih mogotcev. Ogerski ministri so na primer bili večkrat že v takih zadregah, da niso imeli denarja, ki je bil potreben, da bi bližnji mesene uradnikom dolžno plačo izplačali.

In kaj hoče denar v rokah sedanjih bogatašev? Morebiti mu je volja kaj dobrega storiti? Nikakor ne! On hoče biti sam svoj prvi namen, on hoče najprvle rasti, potem pa ves svet strahovati, svoje lastne gospode podjarmiti, da mu kot robovi hlapčujejo. Tukaj je ves brezobziren ter jim ne pušča ne srca za domovino, ne usmiljenja do ljudi. Zato pa trdimo, da nevarnega socialnega prasanja srečno rešiti ni mogoče, dokler se razuzdano razsajanje denarja ali kapitala v potrebne mu meje ne zavrne. Kaj je tukaj nam vrnim katoličanom početi? Najprvle nam je pomniti, da ne moramo skoro ničesar ohraniti, kar je liberalizem pozidal, pa tudi ne vsega takoj razdreti, če nečemo zakriviti neizmerne trpljenja in silnih uporov. Moramo torej poslopje liberalnega gospodarstva lepo opazno od zgoraj začeti podirati, zid za zidom zvesto na stran polagati in potem še le na krščanski podlagi iz nova staviti. V ta imenitni namen se pa moramo dobro pripravljati in modre nasvete in določila sv. katoliške Cerkve gledé socialnih zadev, ki se nahajajo v sklepih cerkvenih zborov in zankazih rimskih papežev, marljivo pregledovati, premišljevati in za ravnilo izbirati. Za prvi početek moramo pa na sledeče delati in siliti: 1. da se zopet uvedejo odernške postave, 2. da prevzame država vse železnice in sama izdaja bankovce, da se torej nacionalnej banki predpraviče odpovedó, 3. da se sedanji način obdačevanja predrugači tako, da bodo tisti največ davkov plačevali, kateri imajo res največ dohodkov, in 4. da se previsoki državni stroški znižajo in tako nekaj davki zmanjšajo, nekaj pa za izredne potrebe vsako leto prihrani, da v izrednih potrebah ne bo treba novih dolgov delati.

Tako je nasvetoval Alojzij Liechtenstein; njegovim nasvetom je z veseljem pritrtil letošnji sbod avstrijskih katoličanov in tudi mi katoliški Slovenci se jih bomo trdno držali!

Gospodarske stvari.

Kako ravnati z hlevnim gnojem.

M. II. Pripravljanje in pridelovanje hlevnega gnoja se ravna po sledečih glavnih treh ravnilih: 1. Dokler je gnoj v hlevu ali na gnojišču se mu apno ali pepel ne sme primešati, ker amonijak iz njega preženeta. Le podoranemu gnoju se ti dve tvari in z pridom in haskom pridružite. 2. Trohnenje gnoja, t. j. prostovoljno razkrojivanje med pristopom zraka je treba zabraniti, kajti napravlja se pri tem plinasta ogljeva kislina in ta odtegne gnoju veliko organskih tvarin. 3. Nasproti temu pa je gnjenje, t. j. prostovoljno razkrojivanje brez pristopa zraka sprožiti in pospeševati, v kar večkratno zamakanje z nabrano gnojnico močno služi. Da pa kdo zna z gnojem umno ravnati, mu je znanje kemičnih prigodkov v gnoju neobhodno potrebno. Hranjevan gnoj se po delovanju atmosferskega zraka razkrojiva in razjeda. Kolikor več mu zraka dohaja, toliko bržeje se gnoj tudi razkrojiva, toliko več redivnih snovi mu gre tudi v zgubo. Da se gnoj pravilno razkrojiva, mu je določene množine vlage in toplote potrebno; prva dobiva gnoj v hlevu po scavnici, na gnojišču pa po gnojnici ali deževnici, druga pa se nahaja o toplejšem letnem času v obilni meri včasih le še preveč in je nje le v najhujši zimi premalo. Če se gnoj vgreje, tako to izpuhtenje vlage pospešuje. Po ti zgubi in na organskih delkih se tudi teža in množina gnoja zmanjša, mineralske snovi in vezani gnjilec pa pomnožuje. Črvti hlevni gnoj ima v sebi 0.39 % gnjilca, 0.45 % kalija, 0.18 % fosforove kisline, srednje razkrojen gnoj pa 0.49 % gnjilca, 0.56 % kalija in 0.23 % fosforove kisline. Iz tega je torej razvidno, da se treba skrbno vsega izogibati in vse opuščati, kar bi moglo vrednost in moč gnoja zmanjšati.

Najprej hočemo zdaj svojo pozornost na to obrniti, kako gre gnoj v hlevu in na gnojišču hranjevati. Kde je bolje gnoj hranjevati? Oboje mest ima svoje prednosti pa tudi svoje napake.

Navadno se gnoj le v ovčjih hlevih ležati pušča. Pa tudi v govejih hlevih je to dobro, posebno v tistih, v katerih živina ni priklenjena k jaslím, ampak se prosto sem ter tje gibati more. Da se pa gnoj more v ta način hranjevati, morajo pa hlevi za govejo živino posebno napravljeni biti. Hlevi morajo biti visoki in prostorni, jasli se morajo, kakor je pač gnoja, več ali manj vzvišati ali znižati in tudi mogoče biti, da se gnojni voz v hlev potegne in iz njega izpelje. Da se gnoj na kupu v hlevu pušča, za to govoré sledeči haski. Gnoj se enakomerno premeša, se scavnice bolj navzame, se pravilnejše razkrojiva in rasjeda; vrenje in gnjenje se bolj počasu godi, ker je gnoj po živini trdno steptan, ubežni delki, ki se pri razkrojivanju narejajo, ne morejo tako lahko ubežati, ker je površina trdno steptana in zaprta.

Na dalje gnoj v hlevu ni izpostavljen škodljivim uplivom solca, dežja in vetra, toplina je v hlevu po zimi večja in tudi stroški za kidanje gnoja na gnojišče se prihranijo. Ti so gotovo tehtni in važni vzroki za to, da se gnoj v hlevu pušča in brani. In v slučaju, da je dosti nastelje pri rokah, more hlev za najboljše gnojišče veljati. Če se hoče o škodi govoriti, ki jo ta način hranjevanja gnoja ima, tako je le ta, da se zrak v hlevu po amonijaku in ogljevi kislini spridi. Ogljenokisli amonijak draži posebno slezne mreže pri živalih in more razne bolezni, n. p. vnetje oči, vzročiti, ogljeva kislina pa obtežuje dihanje. Tem napakam, ki se najbolj v ovčjih in konjskih hlevih pojavljajo, se pa lahko v okom pride, če se za primerni prepuh in pa za to skrbi, da se ubežne tvarine vežejo. Da se v hlevu ležeči gnoj zgube varuje, da se lahko ubežni delki ogljenokislega amonijaka zadržijo, se razna sredstva rabijo, ki amonijak ali mehnično vežejo ali pa v kemično zvezo pretvorijo, ki ni ubežna. Ne more se dosti priporočati tako ravnanje z gnojem posebno v konjskih in ovčjih hlevih. Za to pripravne snovi so: ilovica, pesek, prst, šotini prah, železni vitriol, galunovi odpadki, solni odpadki, mavec ali gips in žveplova kislina. Prst in šotini prah ubežne delke mehnično in tako nadaljno razkrojivanje zabranjuje, ker zraku branijo k gnoju pristopati.

Prav koristno je gnoju žveplove kisline in gipsa ali mavca primešavati, vendar pa je ravnanje z žveplove kisline nekoliko težavno in ne brez vse nevarnosti. Zato se tega gnojnega zboljška le malokdo poslužuje. Da se žveplova kislina le prav zredčena za zboljšanje gnoja rabiti sme, se samo po sebi razumeva. Dosti važnejši in bolj po ceni je pa gips, ki se je pri porabi vedno dobro skazal. Na 100 kilov gnoja je 1—2 kila gipsa zadosti, ki velik del sicer ubežnega ogljenokislega amonijaka v žveplenokisli amonijak spreobrne, pri kateri priliki iz gipsa (žveplenokislega apna) ogljenokislo apno postane. Seveda se mora gnoj v tankih plastih z gipsom večkrat potrositi.

Ako vse to, kar se je o hranjevanju gnoja v hlevu reklo, na kratko povedati hočemo, pride mo končno do spoznanja, da je najhasnovitejše gnoj v hlevu hranjevati, 1. če to hlevni prostori dopuščajo; 2. če je skrbjeno, da more črste zrak v hlev pristopati in da se ubežne gnojne tvarine, ktere so živini škodljive, vežejo; 3. če je zadosti nastelje na razpolaganje. V hlevu dobiva gnoj nasteljo kot primešek, ki ima bistveni upliv na dobroto vsega gnoja. Nastelja podaja živini toplo, mehko in čisto ležišče, poteza gnojnico na se, pomnožuje množino gnoja, pomeša se z odločki živalskimi kolikor mogoče najtesnejše in pomanjšuje neugodnosti marsikterih gnojnih sort. Najboljše sorte nastelje so tiste, ki morejo veliko gnojnice popiti, pa tudi še po lastnih redivnih snovih moč gnoja povišati. Navadno se slama raznih naših žit za nasteljo rabi, najbolj zimskih žit, ker se

ovsena, ječmena in slama jare rži rajši živini poklada. Če nimamo zadosti žitne slame, segamo kot po nadomestku po slami raznih strokovin in po drugih sortah nastelje, kakor prsti, šoti, resju, trstju, morski travi, praproti, mahu, žaganju in lesni nastelji. Vse te sorte nastelje so pa le majhne vrednosti, ker siser suhe veliko vlage popijejo, gnoj pa le malo vzboljšujejo, ker se težko razkrojujejo in dostikrat tudi le malo redivnih snovi v sebi imajo.

Vinogradniške novosti. Letos smo se nad jali izvrstnega vina, toda slabo vreme meseca septembra nam obeta le srednje dobro kapljico. Najugodniša poročila nam dohajajo še iz Konjic; drugod tožijo, da je grozdje začelo pokati, na mestih tudi gnjiti, mnogo grozdja se je v silni vročini avgusta vsušilo, drugo nadleguje plesnivec, veliko ga je toča posekala; in ker sadja ni, silijo grozdni tatovi v vinograde, kakor še nikoli, vreme pa kaže, kakor da bi že zima blizu bila. Vse to bo storilo, da bodo kmalu začeli brati ali trgati. Šilharja bodo pa letos precej in dobrega dobili. Na Tirolskem bo slabše od lani, vreme ni bilo ugodno cvetenju, grozdje imajo debelo in zrelo, pa tudi drobičko in še zeleno jagodje. V Istriji in Dalmaciji bodo pa imeli najboljše vinsko letino v celi Avstriji. Iz Hrvaškega se ne slišijo tako dobri glasi, na Ogerskem povsod tožijo, da bo malo vina in še to slabo. Na Avstrijskem pričakujejo v Gumpoldskirchen-u dobre kapljice, drugod le malo in slabo, tudi je toča veliko pobila. Vinska trgovina sedaj nekoliko stoji, ker vse gleda, kako bo trgateg pokazala; toda ni dvomiti več, da bo de potem cena poskočila. V Nemškem so imeli letos večidel deževno vreme in bo torej vino veliko slabše od lanskega, v Italiji so že začeli brati in so neki jako zadovoljni, posebno v Pijemonteškem. V Španiji je silna vročina mnogo grozdja posušila, ostalo bo pa dalo kaj ognjevito vino. Na Portugalskem žuga trtna nš vse vinograde pokončati. Francozi so sprva žalostno glave pobešali; nalive, toče, trtna nš, plesnivec so jim vinograde nadlegovali, toda od meseca julija naprej se je vreme tako na dobro sprevrglo, da je vse popravilo; vklub omenjenim škodljivcem bodo imeli mnogo prav dobrega vina, namreč okoli 20,000.000 hektolitrov več kakor lani!

Sejmovi na Štajerskem. 1. okt. Arvež, Dol, Konjice; 4. okt. sv. Lenart v Slov. goricah, Jurkloster, Zaveč; 5. okt. Artiče; 6. okt. Kostrivnica, sv. Lovrenc v Slov. goricah, Pišce.

Sejmovi na Koroškem. 1. okt. Breže, Malestik, Emersdorf; 6. okt. Terbiž; 8. Winklern, Grebenje, Kotiče; 9. okt. Gornji Drauburg; 13. okt. Wolfsberg; 15. okt. Blatnigrad, Rise, Staritrg; 16. okt. Pontabla; 18. okt. Dobrlaves, Gutenštanj, Logava.